

Anna Barysz,
Jakub Ostropolski¹

Rozumienie pojęcia „lewica” przez uczniów szkoły średniej²

Analiza odpowiedzi modelowej

Odpowiedź modelowa obejmuje genezę pojęcia lewicy, umiejscawiając ją w czasie Rewolucji Francuskiej i ukazując jej rozumienie w przestrzeni historii idei. Ukazuje również dwubiegunowość tego pojęcia jako określenia orientacji ideologicznej oraz zbiorczej nazwy ugrupowań politycznych i wskazuje na ich wspólne cele (domaganie się zmian gospodarczych, społecznych oraz polityczno-ustrojowych). Definicja wymienia zasady, z których wyływa myśl lewicowa (są to zasady równości i tolerancji), oraz wskazuje, na jakim modelu państwa opiera się lewica (świecki model państwa). Definicja ujmuje nadrzędne wartości lewicy, wśród których wymienia: zasady równości społecznej (egalitaryzm), postęp i sprawiedliwość społeczną, aktywność państwa w kształtowaniu procesów gospodarczych i społecznych, czynne działanie państwa na rzecz ludzi słabszych i biedniejszych, zmniejszenie zróżnicowania społecznego. Odpowiedź modelowa egzemplifikuje orientację lewicową w postaci myśli socjalistycznej i częściowo ludowej, a nawet populistycznej.

Nasze uwagi do odpowiedzi modelowej i propozycje zmian

Z uwagi na zwięzłość definicji, warto skupić się na bardziej współczesnych charakterystykach pojęcia lewicy. Definiowanie pojęcia lewicy poprzez wskazanie na jej dążność do przeprowadzenia zmian ustrojowych, gospodarczych i społecznych (wczesny kapitalizm) i jej oparcie na świeckim modelu państwa (jako czynnik wyróżniający) byłoby adekwatne w przypadku charakteryzowania lewicy w XVIII i XIX wieku. Proponujemy wzbogacenie definicji i jej przeformułowanie, miejscami uszczegółowienie. Inspiracją do zmiany odpowiedzi modelowej były wypowiedzi uczniów. Szczegółowe propozycje znajdują się w ostatnim punkcie (uwagi metodyczne).

Analiza wypowiedzi uczniów

Uczniowie definiują pojęcie lewicy poprzez wskazanie określonych cech, charakteryzujących ugrupowania lewicowe. Wypowiedzi uczniów różnią się nie tylko od wypowiedzi modelowej, różnią się także między sobą, nieraz pozostając ze sobą w sprzeczności i wskazując na wykluczające się wzajem charakterystyki jako konstytutywne dla lewicy. Po uważnej lekturze wypowiedzi uczniów proponujemy dokonać ich klasyfikacji z punktu widzenia treści, w oparciu o kategorie opisowe, wywiedzione z wypowiedzi uczniów. Kategoryzacja wypowiedzi uczniów poprzez wskazanie nadrzędnego kryterium, którym kierują definiując pojęcie lewicy z konieczności skłania nas do kilkukrotnego zacytowania niektórych wypowiedzi, odwołujących się do różnych kategorii.

¹ Uniwersytet Wrocławski. Doktoranckie Studium Nauk o Polityce, Filozofii i Socjologii.

² Autorzy artykułu interpretują materiały opracowane przez Joannę Piłat (patrz s. 78-83). Oba teksty należy czytać łącznie.

Programy socjalne, troska o wszystkich ludzi, dobro ogółu i państwa

- *Lewica to określenie dla partii, które są za partią z rozwiniętą sferą socjalną, prezentuje liberalne poglądy moralne. Często lewica ma rodowód socjalistyczny.*
- *Opcja polityczna reprezentująca poglądy, że należy troszczyć się o ludzi, prezentuje hasła socjalne.*
- *Lewica to ugrupowanie polityczne zasiadające po lewej stronie sejmu, są to partie nastawione na zmiany, bardziej izolują się od Kościoła, realizujące programy socjalne – każdy równy.*
- *Program prorodzinny, skrajna lewica to komunizm. W Polsce partią lewicową jest np. SLD.*
- *Opcja polityczna bardziej liberalna, dba o interesy ludzi.*
- *Opcje polityczne bardziej liberalne, ma na uwadze interesy obywateli.*
- *Opcja polityczna, która zakłada dbałość o rozwój gospodarczy, partie tej opcji głoszą bardziej liberalne poglądy.*
- *Są to partie, dla których dobro państwa jest najważniejsze.*
- *Najważniejszy jest interes całego państwa.*
- *Dbą o dobro państwa, są zwolennikami zmian.*
- *Działają na rzecz dobra wszystkich.*

Stosunek do Kościoła, religii i tradycji

- *Stronnictwo liberalne w polityce. Współczesna lewica nie wypiera religii, ale również jej nie wspiera.*
- *Grupa o poglądach liberalnych, z reguły odcięta od religii i tradycji narodu.*
- *Lewica to ugrupowanie polityczne zasiadające po lewej stronie sejmu, są to partie nastawione na zmiany, bardziej izolują się od Kościoła, realizujące programy socjalne - każdy równy.*

Poglądy liberalne

- *Stronnictwo polityczne, partie o poglądach liberalnych.*
- *Opcja polityczna charakteryzująca się liberalizmem.*
- *Stanowi opozycję do prawicy, bardziej liberalna.*
- *Liberalizm, to też grupa stronnictw politycznych, które są bardziej polityczne w swoich poglądach.*
- *Partie zasiadające po lewej stronie w Sejmie, są one bardziej liberalne, bardziej zdolne do wprowadzania zmian i nowości.*
- *Opcja polityczna posiadająca poglądy przeciwstawne do prawicy, lewica jest liberalna.*
- *Lewica to określenie dla partii, które są za partią z rozwiniętą sferą socjalną prezentuje liberalne poglądy moralne. Często lewica ma rodowód socjalistyczny.*
- *Stronnictwo liberalne w polityce. Współczesna lewica nie wypiera religii, ale również jej nie wspiera.*
- *Opcja polityczna bardziej liberalna, dba o interesy ludzi.*
- *Opcje polityczne bardziej liberalne, ma na uwadze interesy obywateli.*
- *Opcja polityczna, która zakłada dbałość o rozwój gospodarczy, partie tej opcji głoszą bardziej liberalne poglądy.*
- *Grupa o poglądach liberalnych, z reguły odcięta od religii i tradycji narodu.*

Innowacyjność, postępowość, reformatywność

- *Ugrupowanie dążące do szerszych reform.*

- *Lewica to ugrupowanie polityczne zasiadające po lewej stronie sejmu, są to partie nastawione na zmiany, bardziej izolują się od Kościoła, realizujące programy socjalne – każdy równy.*
- *Partie zasiadające po lewej stronie w Sejmie, są one bardziej liberalne, bardziej zdolne do wprowadzania zmian i nowości.*
- *Dbą o dobro państwa, są zwolennikami zmian.*

Przeciwstawność wobec prawicy

- *Jakieś ugrupowanie o poglądach przeciwnym ideom prawicy, stojące nieco niżej niż prawica.*
- *Ugrupowanie partyjne, do którego należą partie mające inne cele niż prawica. Opcja polityczna, której poglądy są całkowicie przeciwstawne do prawicy, Opcja polityczna posiadająca poglądy przeciwstawne do prawicy, lewica jest liberalna. Stanowi opozycją do prawicy, bardziej liberalna.*

Opozycyjność

- *Partia lub koalicja tworząca opozycją do sprawujących władzę, realizujących swój program polityczny.*
- *Inaczej opozycja, partie, które zawierają koalicje i działają przeciw programowi partii dominującej w Sejmie.*

Konserwatyzm

- *Sprawowała rządy za Kwaśniewskiego, uznaje konserwatywne poglądy. Partie to SLD i LPR. Skrajne poglądy lewicowe, wydaje mi się, że są to konserwatyści, opozycja reform. To ruch polityczny, w którego skład wchodzi partie o poglądach skrajnych i bardziej konserwatywnych jak: SLD, Samoobrona, PSL.*

Radykalizm

- *Skrajne poglądy lewicowe, wydaje mi się, że są to konserwatyści, opozycja reform.*
- *To ruch polityczny, w którego skład wchodzi partie o poglądach skrajnych i bardziej konserwatywnych jak: SLD, Samoobrona, PSL.*

Definicja ostensywna, poprzez wskazanie konkretnego przykładu

- *Program prorodzinny, skrajna lewica to komunizm. W Polsce partią lewicowa jest np. SLD. Sprawowała rządy za Kwaśniewskiego, uznaje konserwatywne poglądy. Partie to SLD i LPR. To ruch polityczny, w którego skład wchodzi partie o poglądach skrajnych i bardziej konserwatywnych jak: SLD, Samoobrona, PSL.*

Wypowiedzi wymykające się klasyfikacji:

- *Ugrupowanie w rządzie, do którego należą poszczególne partie - mają swoje cele i program polityczny.*

Porównanie wypowiedzi uczniów i odpowiedzi modelowej

Uczniowie, proszeni o podanie definicji lewicy, wskazują na: partie, ugrupowania partyjne lub polityczne, stronnictwa polityczne, koalicje oraz grupy, nie potrafią odnieść się do jej intelektualnych korzeni i utożsamić lewicy z pewną ideologią. Nawet jeśli posługują się adekwatnym, wydawałoby się, pojęciem ruchu politycznego czy opcji politycznej, nie czynią tego świadomie, rozumiejąc pod tym pojęciem co najwyżej grupę ugrupowań politycznych. (*To ruch polityczny, w którego skład wchodzi partie o poglądach skrajnych i bardziej konserwatywnych jak: SLD, Samoobrona, PSL; Opcja polityczna, która zakłada dbałość o rozwój gospodarczy, partie leż opcji głoszą bardziej liberalne poglądy*). Odpowiedź modelowa jest złożona, abstrakcyjna, wypowiedzi uczniów odnoszą się do konkretnego, odwołują się do przykładu. Odpowiedź modelowa

jest wieloaspektowa, bierze pod uwagę historię powszechną, wypowiedzi uczniów wyrastają przede wszystkim z perspektywy polskiej i bardzo współczesnej.

Wypowiedzi uczniów wypływają z ich doświadczenia i osobistego stosunku, są to wypowiedzi oceniające, silnie wartościujące. (*Jakieś ugrupowania o poglądach przeciwnych ideom prawicy, stojące nieco niżej niż prawica; Grupa o poglądach liberalnych, z reguły odcięta od religii i tradycji narodu*). Uczniowie nie uświadamiają sobie, że definicja naukowa powinna dążyć do wolności od wartościowania (oczywiście o tyle, o ile człowiek potrafi uwolnić się od procesów wartościujących).

Uwagi metodyczne

Aby uzyskać zmianę w uczniach i zapoznać ich z odpowiedzią modelową proponujemy:

1. Nakłonienie uczniów do wymiany poglądów na temat zakresu znaczeniowego pojęcia lewicy, co pomoże im dostrzec różnice w swoich wypowiedziach i uczyni ich sposób rozumienia pojęcia lewicy bardziej komplementarnym.
2. Wygłoszenie przez nauczyciela prelekcji, a następnie zachęcenie ich do przedyskutowania nowo wprowadzonego materiału, obejmującego:
 - a) zagadnienia niezbędne dla zrozumienia i przyswojenia sobie przez uczniów wypowiedzi modelowej:
 - geneza pojęcia lewica i jego rozwój w XIX wieku
 - elementy myśli politycznej i filozofii polityki – konserwatyzm, liberalizm, socjaldemokracja, chadecja.
 - Socjaldemokracja jako ideologia i prąd myślowy.
 - Elementy ekonomii (gospodarka rynkowa a gospodarka planowa, pojęcie interwencjonizmu państwowego)
 - Pojęcie sprawiedliwości społecznej w myśli liberalnej i socjaldemokratycznej, koncepcja sprawiedliwego podziału dóbr i jej etyczne konsekwencje.
 - Elementy parlamentaryzmu (lewica, prawica i centrum w parlamencie).
 - Elementy naukoznawstwa – nauki społeczne jako narzędzie poznania życia politycznego. Postulat wolności twierdzeń naukowych od wartościowania i jego uzasadnienie.
 - b) zagadnienia, które nie są zawarte w odpowiedzi modelowej, a które uczniowie wskazywali jako kategorie konstytutywne dla rozumienia pojęcia lewicy i o które warto by, naszym zdaniem, poszerzyć odpowiedź modelową.
 - Nurty myśli politycznej i ich stosunek do tradycji narodowych, zagadnienie kosmopolityzmu.
 - Lewica w jej relacji wobec prawicy i jej ideologii.
 - Stosunek poszczególnych nurtów myśli politycznej do kwestii obyczajowych, etycznych i bioetycznych – problem aborcji, eutanazji, antykoncepcji, rozstrzygnięcia wpływające z przekonań metafizycznych, antropologicznych.
 - Stosunek poszczególnych nurtów myśli politycznej do kwestii religii, sytuowanie jej w sferze prywatnej bądź publicznej.
 - Lewica w Polsce i jej rodowód.
 - Różnice w łonie lewicy – na poziomie ideologicznym oraz na poziomie poszczególnych ugrupowań.